

grønland. Grønlands rolle i den amerikanske strategi blev imidlertid genstand for stadige skift, delvis med præg af hovsæløsninger, hvad der naturligvis ikke gjorde det lettere for den danske regering at gennemskue USA's politik. Det mest gigantiske projekt var nok "Iceworm" fra 1960. Det gik ud på at opstille op til 600 mellemdistancemissiler i et kæmpemæssigt tunnelanlæg under indlandsisen, forbundet med et net af jernbaner. Projektet blev dog aldrig gennemført, men alene tanken ...

Som nævnt styrtede et B-52 fly ned ved Thule den 21. januar 1968, to dage før et folketingsvalg. Den begivenhed gjorde det øjensynlig klart for den danske regering, at den måtte præcisere over for USA, at ikke-stationering af kernevåben på dansk område også omfattede Grønland. I mere end 20 år havde Danmark ført en henholdende og reaktiv politik over for USA vedrørende Grønland, men nu blev der anlagt en mere offensiv strategi. Regeringen ville tydeligvis ikke acceptere hverken overflyvning med kernevåbenladede fly eller stationering af kernevåben og brød således med den hidtidige politik, klartest udtalt i H.C. Hansens brev fra 1957. Og for første gang bøjede USA sig på afgørende punkter for danske krav. Resultatet blev en tillægsaftale af 31. maj 1968 til Grønlandstraktaten, hvori USA forpligtede sig til ikke at overflyve eller oplagre kernevåben på Grønland uden den danske regerings samtykke. Til gengæld opfyldte regeringen et amerikansk ønske om at hemmeligholde tillægsaftalen. DUPI har ikke fundet materiale i USA, der kan belyse baggrunden for den amerikanske afbøjning, men antager, at den blandt andet skyldes, at behovet for permanente overflyvninger i det arktiske område, i hvert fald med kernevåbenforsynede fly, var blevet mindre nødven-

dige på grund af udviklingen af interkontinentale missiler.

Samlet fremstår DUPI's udredning som en meget udførlig og sine steder en næsten overdokumenteret analyse af Grønlandsproblemet. Men samtidig er fremstillingen meget klart disponeret, og hvert kapitel afsluttes med en konklusion, ligesom der er en afsluttende sammenfatning på ca. 40 sider. Det er meget læservenligt, og det samme gælder et "minileksikon" med oplysning om de vigtigste begreber og personer samt et afsluttende sag- og personregister. DUPI har kort sagt løst en ganske vanskelig opgave til og med kryds og slange - eller 13, som det hedder i dag.

Niels Amstrup
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Thorsten B. Olesen (red.), *Interdependence Versus Integration. Denmark, Scandinavia, and Western Europe, 1945-1960*, Odense University Studies in History and Social Sciences, vol. 193, Odense: Odense University Press, 1995, kr. 250.00.

Bogen er et resultat af et seminar i sommeren 1992 om det emne, der er bogens titel, og den er publiceret som et led i Det humanistiske Forskningsråds initiativ „Dansk Politik under Forandring“. Den indeholder blandt andet en række bidrag fra ikke-skandinaviske forskere om aspekter af den økonomiske integration i Europa i perioden 1945-1960, hvorom man dog må sige, at de i mindre grad end ønskeligt ser de danske, respektive skandinaviske problemer fra et europæisk synspunkt. Des mere interesse knytter der

grønland. Grønlands rolle i den amerikanske strategi blev imidlertid genstand for stadige skift, delvis med præg af hovsæløsninger, hvad der naturligvis ikke gjorde det lettere for den danske regering at gennemskue USA's politik. Det mest gigantiske projekt var nok "Iceworm" fra 1960. Det gik ud på at opstille op til 600 mellemdistancemissiler i et kæmpemæssigt tunnelanlæg under indlandsisen, forbundet med et net af jernbaner. Projektet blev dog aldrig gennemført, men alene tanken ...

Som nævnt styrtede et B-52 fly ned ved Thule den 21. januar 1968, to dage før et folketingsvalg. Den begivenhed gjorde det øjensynlig klart for den danske regering, at den måtte præcisere over for USA, at ikke-stationering af kernevåben på dansk område også omfattede Grønland. I mere end 20 år havde Danmark ført en henholdende og reaktiv politik over for USA vedrørende Grønland, men nu blev der anlagt en mere offensiv strategi. Regeringen ville tydeligvis ikke acceptere hverken overflyvning med kernevåbenladede fly eller stationering af kernevåben og brød således med den hidtidige politik, klartest udtalt i H.C. Hansens brev fra 1957. Og for første gang bøjede USA sig på afgørende punkter for danske krav. Resultatet blev en tillægsaftale af 31. maj 1968 til Grønlandstraktaten, hvori USA forpligtede sig til ikke at overflyve eller oplagre kernevåben på Grønland uden den danske regerings samtykke. Til gengæld opfyldte regeringen et amerikansk ønske om at hemmeligholde tillægsaftalen. DUPI har ikke fundet materiale i USA, der kan belyse baggrunden for den amerikanske afbøjning, men antager, at den blandt andet skyldes, at behovet for permanente overflyvninger i det arktiske område, i hvert fald med kernevåbenforsynede fly, var blevet mindre nødven-

dige på grund af udviklingen af interkontinentale missiler.

Samlet fremstår DUPI's udredning som en meget udførlig og sine steder en næsten overdokumenteret analyse af Grønlandsproblemet. Men samtidig er fremstillingen meget klart disponeret, og hvert kapitel afsluttes med en konklusion, ligesom der er en afsluttende sammenfatning på ca. 40 sider. Det er meget læservenligt, og det samme gælder et "minileksikon" med oplysning om de vigtigste begreber og personer samt et afsluttende sag- og personregister. DUPI har kort sagt løst en ganske vanskelig opgave til og med kryds og slange - eller 13, som det hedder i dag.

Niels Amstrup
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Thorsten B. Olesen (red.), *Interdependence Versus Integration. Denmark, Scandinavia, and Western Europe, 1945-1960*, Odense University Studies in History and Social Sciences, vol. 193, Odense: Odense University Press, 1995, kr. 250.00.

Bogen er et resultat af et seminar i sommeren 1992 om det emne, der er bogens titel, og den er publiceret som et led i Det humanistiske Forskningsråds initiativ „Dansk Politik under Forandring“. Den indeholder blandt andet en række bidrag fra ikke-skandinaviske forskere om aspekter af den økonomiske integration i Europa i perioden 1945-1960, hvorom man dog må sige, at de i mindre grad end ønskeligt ser de danske, respektive skandinaviske problemer fra et europæisk synspunkt. Des mere interesse knytter der

sig så om bidragene vedrørende dansk politik, og her er der til gengæld meget at hente.

I et bidrag om "Sikkerhedspolitik og Indenrigspolitik i Skandinavien 1948/49" påpeger Karl Molin og Torsten B. Olesen, at selv om der naturligvis var klare sikkerheds- og forsvarspolitiske aspekter i forhandlingerne om et nordisk forsvarsforbund, var der *både* i det svenske og danske socialdemokrati også en betydelig indrepolitisk interesse i at fremme disse forhandlinger som en styrkelse af den "skandinaviske" model, et synspunkt, der ikke tidligere er fremhævet tilstrækkeligt.

Et andet bidrag falder helt i tråd hermed. Det hedder "Nordisk samarbejde - et socialdemokratisk alternativ til Europa?" og er skrevet af den flittige og desværre alt for tidligt afdøde Vibeke Sørensen. Hun beskæftiger sig med det danske socialdemokratis holdning til de nordiske toldunionsforhandlinger, der med forskellige afbrydelser førtes fra 1948 til 1959. Her påpeger hun, at OEEC's stigende pres for afvikling af importrestriktioner frem for en udligning af toldsatserne gav socialdemokratiet en stimulan til gennem en nordisk toldunion at fremme en dansk industrialiseringsproces og dermed - som titlen angiver - være et alternativ. Det var altså ikke så meget ønsket om at styrke det nordiske samarbejde som at fremme egne økonomisk-politiske mål, der var bestemmende for socialdemokratiets holdning. Synspunktet er interessant, men må nok tages med et gran salt. Det gælder måske endnu mere hendes argumenter for, at en sådan nordisk toldunion i 1950'erne ville have haft et reelt økonomisk grundlag.

Hans Branner behandler "Danmark og Kul- og Stålonionen, 1950-1953". Hans synspunkt er, at Danmark ikke var så af-

visende over for et overnationalt samarbejde som hidtil antaget. Og han dokumenterer, at udenrigsministerielle embedsmænd i forhandlingerne udtrykte dansk "interesse", men længere kom det vel stort set ikke. Branner nævner, at England (der var imod ECSC) på et tidspunkt gennem sin ambassadør i Danmark tilkendegav, at dansk medlemskab ville være „uheldigt“, og det må anses for tvivlsomt, om en dansk regering ville have overset et sådant vink med en vognstang. Men måske spillede ESCE en helt anden, indrepolitisk rolle (som Branner dog ikke nævner), nemlig vedrørende grundlovsforslagets §20.

Med hensyn til overnationalt samarbejde var der imidlertid et andet område, der ganske vist ikke er behandlet i denne bog, men som for dansk politik blev af langt større betydning, nemlig den såkaldt "grønne plan", dvs. et reguleret, "overnationalt" marked for landbrugsprodukter. Planen cirkulerede i flere versioner mellem de senere "Seks" fra 1950 til 1953 og blev i virkeligheden grundlaget for EF's landbrugspolitik. For Danmarks vedkommende blev planen af betydning, fordi det - ganske vist nærmest ubegribelig langsomt - gik op for landbrugets organisationer, at et stabilt, europæisk marked for landbrugsvarer forudsatte en form for overnational styring (jf. for eksempel s. 138). Gradvis kom landbrugsorganisationerne derfor i større og større modsætning til en regering, der netop ville undgå - ja, netop ville undgå EF. Det er igen den utrættelige Vibeke Sørensen, der har analyseret regeringens og landbrugsorganisationernes holdning til de grønne planer, og hendes undersøgelse er nævnt s. 146 i bogen.

Johnny Laursen og Mikael af Malm-borg behandler oprettelsen af EFTA, og her tages der virkelig hensyn til de skan-

dinaviske forhold. Der gøres rede for de grundlæggende forskelle i de svenske og danske holdninger og i det hele taget vanskelighederne ved overhovedet at "holde sammen" på de syv, der havde vidt forskellige interesser over for EF.

Nu er det jo en god regel, at man ikke skal bebrejde forfattere, at de har skrevet noget andet, end anmelderen kunne ønske. Det har forfatterne af denne bog bestemt heller ikke gjort, men en tilføjelse kunne gøres. De interne danske forhandlinger omkring "Det store Frihandelsområde" og "Det lille Frihandelsområde" viser, hvilken afgørende indflydelse interesseorganisationerne havde på den danske regerings holdning. Der var meget tæt kontakt mellem udenrigsministeriet på den ene side og landbrugsrådet og industrirådet på den anden. Og det var forhandlinger mellem de britiske, svenske og danske landbrugs- og industriorganisationer ved årsskiftet 1958/59, der lagde grunden til svenske og britiske indrømmelser til dansk landbrug, som fik landbrugsrådet og dermed Danmark til endeligt at acceptere de „Ydre Syv“. En nærmere analyse af dette forløb ville være et betydningsfuldt „case study“ vedrørende det generelle problem om interesseorganisationers indflydelse på udenrigspolitikken.

Bogen efterlader læseren med et klart indtryk af, at man i dag ved væsentlig mere om dansk politik i de første efterkrigsår end tidligere, og det skyldes i høj grad Det humanistiske Forskningsråds initiativ. Man kan så tilføje, at denne bog sammen med bogen *Danmark i Europa*, udgivet 1994 med Tom Swienty som redaktør, giver en samlet fremstilling af dansk Europa-politik, især på det markedspolitiske område, for hele efterkrigstiden.

Tilbage bliver i en anmeldelse kun en undren over bogens titel. Hvilken mod-

sætning skulle der være mellem "Interdependence" og "Integration"?

Niels Amstrup
Institut for Statskunbskab
Aarhus Universitet

Kristian Gerner, Stefan Hedlund og Niclas Sundström, *Hjärnridån. Det europeiska projektet och det gåtfulla Ryssland*. Stockholm: Fischer & Co., 1995, 312 s.

Svensk sovjetologi har altid haft det med at være langt mere krasbørstig i sin afstandtagen til studiets genstand end den, man støder på herhjemme. Måske er det de mange militære sammenstød mellem den svenske og den russiske stormagt op gennem historien og manglen på samme i forholdet mellem Danmark og Rusland, der spøger i de to landes ret så forskellige Ruslandsbilleder. I Danmark mener de fleste, at Rusland skal mødes med forståelse, hvorimod Kreml får læst og påskrevet från hinsidan. Denne bog falder helt ind i dette mønster - faktisk bør man advare potentielle læsere om, at nogle af dem nok vil ende med at kaste den fra sig med væmmelse!

Bogen rummer en udførlig argumentation for, at Ruslands situation her under omstillingen fra kommunisme og planøkonomi er væsensforskellig fra det øvrige Europas inklusive de postkommunistiske lande i Centraleuropa. Forfatterne taler ligefrem om den russiske demokratiske statsopbygnings havari efter 1991. Denne pessimisme på Ruslands vegne begrundes af forfatterne med det velkendte forhold, at Rusland vitterlig op gennem historien - fra og med opdelingen i en østlig og vestlig kristendom som efter Romerrikets deling i år 395 - har